

zarândok, 'peregrin, călător' (sc. după milosteniș; cerșitor). — Cf. žarnă = sărântoc; Viciu — Și n. geogr. Zarand?

V. Bogrea.

VII.

Contribuție la studiul elementelor orientale din limba română.

Cercetătorul per excellentiam al elementelor orientale la noi e d. L. Șăineanu. Cea dintâiu lucrare a sa în această materie (*Elemente turcești în limba română*, București 1885) este aneroară comunicării lui Hasdu la congresul orientaliștilor din Viena (*Les éléments turcs dans la langue roumaine*, București 188) și apoi eroară numai lui Rössler (Viena 1865), Cihac (Frankfurt 1879) și Miklosich (*Das türkische Element in den Südos.- und Osturo-asiatischen Sprachen*, Viena 1884, cu *Supplemente*, 188—90); ca nă lucrare mai întă în chestee, iarăș, a d-l Șăineanu; colul din „Roamă“, XXX (1901), p. 539 și urm. d ca geniu capricios al narelu Hasdu a revenit, — uocas a „Etymologia“, — la lement orientale și ca, dă nt a activi țicografi e ro an i, o suna de r a o i (a Rudw până la d. Popescu-Cioa e) s'au oc pat c i e l e l e orient le d'n l i ba noa tră. D r a ț e ș a san numa' ep de

Bibla elementelor orientale d'n româneșt rămă e o era d-lui Șăineanu: *Influența orientală asupra limbii și culturii române*, București 1900, 3 vol. (Vezi totuși; recensia d-lui N. Orga, în „Noua Revistă Română“ pe 1901, critica d-lui I. Popoviciu, Sibiu 1904, și „Contribuțiunile“ d-lui Teofil Löbe, în „Analele Academiei Române“ pe 1908).

Nesocotirea acestei lucrări fundamentale a dus la rezultatul, că zeci de etimologii turcești, propuse în ultimul timp, sânt, în realitate, niște „plagiate“ involuntare: ele erau deja publicate într'insa.

Caracteristic, în această privință, e cazul unui învățat extrem de riguros supt acest raport, d. A. Philippide, care, criticând pe d. Tiktin (*Specialistul român*, Iași 1907, p. 31), dă ca

nouă etimologia cuvântului *belerdise* (*butirdise*), de mult cunoscută din Șăineanu (*Infl. or.*, II², 19). Nu mai puțin caracteristic, — deși, firește, mai puțin surprinzător —, e cazul d-lui dr. George Pascu, pentru care un cuvânt ca mr. *zârculă*, *zârculă*, „capuchon“, vr. *zarcula* (atestat și la Diichiti, ed. Iorga, p. 100), a rămas până astăzi „obscur“ (*Sufixe românești*, 280; *Beiträge zur Geschichte der röm. Philologie*, Leipzig 1920, p. 70), deși, acum două decenii încă, el fusese explicat, îndubitabil împreună cu întreaga familie balcanică: sârb. *zarcula*, „cal, pacu ieni erilor“, ngr. *ξερκόλλα*, „bonnet, capuchon“, etc., dî tu c-pers. *zer-kulak*, „bonnet bordé d'or“, de Șăineanu (*o. ci.*, II, 386).¹⁾

Misterele exicografiei românești, ca și revelațiile ei recente, ar fi, de siguri mult mai puține dacă cercetătorii noi s'ar osten să s rabată p ealab l, integral, opera innai tașilor.)

S e r ă in cele câteva etimologii din t rc ște ce urmează, nu voi fi căzut în același păcat și țin s adaug, — spre a înlătura orice neînțelegere, — că s n departe de gândul că monogr fia d-lui Șaine nu ar fi epuizat sub ctul.²⁾

Bo g n, „g erre“, în eg strat de Di ț on rul Academiei, e turc. *bozghou*, „trouble, d ro te“ (Kieffer-B anchi, I, 238), „desast e, defai e“ (Barbi r, I, 339).

Bu amac, „muruiala de făină de grâu, muiată cu apă căldică, cu are se unge fața malaiului sau pitanului înainte de darea-ı ı cuptor“ (*Săgh nescu, Scrutare dic. Șăineanu*, p. 23),

1) Nu numai Șăineanu (*o. c.* II¹, 142), ci însuși Cihac (II, 568) l-ar fi putut lămurii pe d. George Pascu (*Istoria literaturii și limbii române*, București 1921 p. 68) asupra originii altui cuvânt „obscur“: *colună*, „magar salbatec“!

2) *Canara*, în înțelesul etimologic à priat de „étalage de boucher, abat-toir“ (cel de „piatra stancă de Mare“, atribuit de d. Ș., III, 84, e contestabil în ex citate, cf. Diichiti, *Cron. exped Turcilor în Moreea*, ed. Iorga, pp. 44, 48) se găsește la Pasculescu, *Literatură pop rom.*, p. 221 (fals glosat!) și chiar la Ș., III, 403, acesa e și sensul lui „vite pentru canara“. — *Chezi*, „tocmai“, din *Herodot*, ed. Iorga p. 442, e de adaus la art. *chez* (I, 62), și tot de acolo (pp. 525, 548): *gedia*, *țidea*, la art. *gudea*, „javelot“, care nu e, deci, un *ἀπαξ* (II², 92). -- Sensul de „neputincios“ al lui *cârjălu* (Giuglea-Valsan, *De la Rom. din Serbia*, p. 389), de fapt, curioșutul *cârjălu* (vezi-l la S.), se datorește, vădit, etimologiei populare cu *cârjă*. — *Săleaf* (*ibid.*, p. 108) nu înseamnă „suflet“ (v. Glosariul), ci „tolbă s. chimir pe armă“ (v. Ș., *ad voc.*). — *Oturac* exista românește, nu numai ca termen militar (II², 92), cum apare și 'n „Cronica“ sus-citată, p. 223, ci și n înțelesul de „banc de rameur dans le caïque“ (Barbier, I, 137); v. *Antipa, Pescăria*, Glosar (unde și varianta *hotărac*) — *Ghelbereu*, „instr. de pescuit“ (*ibid.*), *ghelberiu* la lord. Golescu (v infra), e turc. *ghelberti*, „vătrar“, lt.: „vino'ncoa!“ (cf. dobr. *ghéal*, „haide!“): *gălbere*, *ghelberi* din cimil. plugului (Pascu, I, 158; cf. Păsculescu, p. 86) are aceeași origine.

bulamaciu, *bulumaciū*, „ciulamă preparată din făină de grâu în untură“ (*Biblioteca folkloristică*, no. 18, p. 58) e, probabil, turc. *bulamak*, rendre trouble, mêler“ (Zenker, 224), *bulamaç*, „une soupe épaisse et gluante, bouillie“ (Vámbéry, apud Hasdeu, *Etym. Magn.*, s. v. *balmoș*), *bulamik*, „eine Mehlspeise von Fleischbrühe mit Fett oder Käsestückchen“ (Vámbéry, *Türken-volk*, p. 505). — *Bulamaciū*, ca n. de familie. „Analele Dobrogei“, I, p. 389.

Butăș, „marcotte, bouture ('branche tenant encore à la plante mère, que l'on couche en terre pour qu'elle y prenne racine)'“

Dicționarul Academiei, șovăind între ung. *bujtas*, „butășit“, al lui Cihac, și înrudirea cu *butuc*, *bucium*, îl lasă nelămurit.

N'ar putea fi însuși *butac*, „ramus“, din „Codex Cumanicus“, ed Kuun, p. 303?

Cazac, în expresia: *a se face cazac*, „a se bărbieri“ (Moldova), e turc. *qazaq*, „rasé, barbifié“ (Barbier IV, 457).

Chiligiū, „fercheș“ (rev. „Ion Creangă“, IX, 27).

E un turc. **kiligi*, probabil derivând din *qylydj*, „sabie“ (Kieffer-Bianchi, II, 498), din care: *câlâgi*, *chuligi*, „sabie“; *calu cuu-caftan* (*Cronica expediției Turcilor în Moreea*, ed Iorga, p. 104; la Șăineanu, *Infl. or.*, II, 25: *calăciu*) *kâlâgi-kaftan* „semnul decorativ al unui comandant“ (Löbel, p. 14), *celenghiu*, *celenchuu*, „surguciu, egretă de argint“ (*Cronica sus-cit.*, p. 67) Cf *gylydjchi*, „fabricant de săbii“ (Kieffer-Bianchi, II, 499) — Toate acestea, bine-înțeles, presupunând că nu e la mijloc o simplă stropsire a lui *culibiu*, pronunțat moldoveneste. *culighiu*

Corbert, „Țigan“ (Candrea, *Poreclele la Român*, p. 108, îl derivă din *corb*), e, ca și megl. *curbet*, idem (Parahagi, *Megleno-Românu*, II, 72), sau n. de fam. *Curbet* (Ghibănescu, *Cuzeștii*, ed. mică, p. 13; la Erbiceanu, *Ist. Mitr. Moldovei*, p. 331: *Gurbet*), *gurbet*, „Țigan turcesc“, *gurbeti*, „Țigani pribegi“ (T. Filipescu, *Coloniile române din Bosnia*, pp. 205, 236), turc.-arab. *gurbet*, „long voyage à l'étranger, éloignement de sa patrie, exil, émigration; pays étranger, misère [Elerfd!], malheur“ (Zenker, 646):

cf. alb. *kurbet*, 'Reise, Fremde', *kurbat*, „Zigeuner, Siebmacher“ (G. Meyer, *Alb. Wörterb.*) — Noțiunea de basăa u'î fost coloa-rea, ci caracterul *nomad*, vagabond, al Țiganilor; cf. bulg. *karvan*, „Țigan“, din turc. *karvan*, „caravană“¹⁾

Cușmete, „bucată“, d. ex.: „un *cușmete* de slănină“ (Ciobanu-Plenița, *Cuvântări adâ*, p. 311), *hujmete*, „boabe, știuleți mici și necopti de păpușoi“ (rev „Ion Creangă“, XIII, 115), ar putea fi turc. *kysmet*, „part, partie; sort“, existent în mr. și megl. — *Uidumu*, „cu grămada“ (Ciobanu, *l. c.*) = (cu) *duumu*. — *Nagarâ*, „belea“ („Ion Creangă“, *l. c.*) n'are a face cu *nagarâ*, „instr. musical“, turcesc (cf. gr. ἀνακαρά μετὰ βυκανῶν καὶ σελπίγγων, la Nicetas Akominatos, ed. Bonn, p. 243), ci e = *angara*, *angarea*, idem (greresc, din persană). — *Routoman*, „bine-făcut“ (aceeași revistă, VII, 52) = *iortoman*, *otoman*, iar *maceoalu*, „femea proastă“ (*ibid*, 312) = *paceaură* (prin **baceoară*?).

Dihai, în expresia: *mai dihai*, „mai vârtos“.

Cf. turc. *dîha*, interj, „voici, voilà“ (Barbier, I, 786).

Diudiuc, „instrument musical de vânt“ (Oltina, jud. Constanța; în chestionarul Hasdeu), e turc. *düdük*, „flûte, flageolet“ (Kieffer-Bianchi, II, 549).

„**Dubăs** cu capu' ars“ = vătrarul (Pascu, *Despre cimilituri*, II, 180).

S'ar putea să nu fie *dubas*, *dubaz*, „ponton“ (cum crede autorul citat), ci — modificat supt influența rimei — turc. *durbuş* „măciucă“ (Zenker, 538), lit. „fii departe, ferește-te!“ (cf. *odâr*, „marș!“, în „Noua Rev. Rom.“, XIV, 235, *dur*, „stai!“, la G. Dem. Teodorescu, p. 74, țigăn. *durbač*, „biciu“, *durkalo*, „dracul“, lit.: „departe, cel negru, calăul!“), sau sl. *dubač*, „gouge, goujon“. — Cuvântul nu are a face, în orice cas, cu *durbacu* din cimilitura ghindei (Păsculescu, *Lit. 10p 10m.*, pp. 84, 337), care e, probabil, rus. *dubac*, *dumbač*, „stejar, de stejar, ghindă“. Cf. *durbace*, „răcitoare (la velnițele moldovenești)“ (Pamfile, *Industria casnca*, p. 230; Săineanu, II¹, 165, 405).

Fâ -fiș, interj, imitând un foșnet ușor

Cf. și turc. *feh-fech*, onomatopie, „bruit léger, sifflement, bruissement“ (Barbier, II, 418).

1) *Modoran*, „Țigan lingurar, prost“ (Șezătoarea, III, *36), sa nu fie corupt dintr'un **domodoran* = sl. *domorodan*, „indigen“?

Fârlifus, 'petit homme maigre et chétif, gringalet; se zice despre oamenii slăbuți, de constituție delicată'.

Așa, Dicț. Acad., s. v, care nunționează, fără a o admite, etimologia d-lui Tiktin: germ. *Firlefan*, „om ușuratic“.

Adevăratul etymon pare a fi turc. *feilesouf*, „ph'losophe; en turc vulgaire, dăus un sens péjoratif: homme dé ravé, impie“ (Barbier, II, 437), *feîléfous*, „pierre précieuse que les Orientaux croyaient changer de couleur 72 fois en une-heure“, deci un soi de „pierre philosophale“ (Keiffer Bianchi, II, 408; cf II, 398: *filişous*, „Philippe, Philippus“, cu care-l confundă!)

Pentru reputața „filosofilor“ în popor, cf. cunoscutul *fi-loscos*, *firoskos*; iar, pentru formă: pop.-dial *filofoși*, „filosofi“ (Vârcol, în „Buletinul Soc. Filol. din București“, an. I, p. 23)

Ghimirlü, „ferestrău de mână, având o coadă, mâner sau mănunchiu, și o punte, obișnuit de fier, care ține panza întinsă“ (Pamfil, *Industr a casnică la Români*, p. 122).

Evident, din același turc. *demirli*, „de fi r“, d n care și *d'merlie*, „baniță de fier“ (cf. *ferie*, originar cetl'ită în fier, — v. rev. „Ion Creangă“, VII, 53 —, ngr. κύπρος s. μέτρος, „măsură de capacitate“, propr.: „de aramă“, ngr.-d al. γαμνί, ραμνί, „Wasserkrug“, după G. M.yer *Ngr Stud*, „IV, 75, din it. rame, „Kupfer, Kupfergeschirr“, rom. *aramie*, bulg. *aranija*).

Ghiobecuri, în exoresia: „lucrează în *ghiobecuri* în bătaie-de-joc“ (Rădulescu-Codin, *O seamă de cuvinte din Muscel*, p. 34).

Legătura cu turc. *göbec*, „nombrii“, la care Șăineanu (*Infl. or.*, II¹, p. 397) raportă, fără convingere, numele brăilean al zăbunului, *ghiobec* (cf. Löbel, p. 21, și Dicț. Acad., *ad. v*), se impune. Ea ar rămâne, însă, tot atât de neclară, pecit e de neîndoioasă, fără ajutorul celui Glosariu manuscript al lui lordache Golescu, asupra importanței căruia, ca izvor de limbă, a atras atenția și d N. Bănescu (*Viața și scrierile Marelui-Vornic Iordache Golescu*, pp. 47—8). În adevăr, la f. 382 a acestui ms., — pe care nu-l cunosc decât din extrasele d lui G. T. Kirileanu —, se pot ceti următoarele: „*Ghiubec*, — *uri*, partea burtei dă la buric în jos: Țm [= îmi] mișc, ăm arăt *ghuubecul*, când umblă (*sic*). Muier linguşitoare ce-ș arată, ce ș mișcă *ghiubecul*, ăș arată c. . . , când umblă“.

È vorba, deci, de turc. *göbek atsân*, „den Nabel werfen“, terminus technicus pentru obscenul „danse du ventre“ (v. G. Jacob, *Türkische Bibliothek*, VI, p. 134).

Expresia populară se dovedește, astfel, a fi încă un ecou al influenței turcești, o „survivanțe” orientală la Români.

Gujban, „vreun semn vechiū de care se serviau Domnii” (Ciobanu-Plenița, *Cuvântari adânci*, p. 313), e o variantă a lui *gugiaman*, *gugiman*, „căciula de samur a lui Vodă” (v. Șăineanu), printr'un *gugiban* intermediar, mai probabil decât „o amplificare d n *kaba*”, cum îl șoocote Șăineanu, care nu cunoaște decât varianta *cujban* (II¹, 148).

Haihuī, int̄, adv., înregistrat de Dicț. Acad., ca și mr. *hū-hai*, „om fără scaun la cap, pierde-vară” (Papahagi, *Grate aron ũe*, p. 80, e turc. *hai-houī*, „mots imitatifs des cris d'une foule qu lconque, particulièrement de combattants, brouhaha” (Kieffer- Bianchi, II, 1205). — Cf. megl. *haha*, „hai-huī g rã-cască” (Papahagi, *Megl.-rom.*, II, 80) = ngr. *χάχας*, ὁ, „badaud, bouche-béante, gobe-mou hes, nigaud, benêt” (Byzantios) — Ca o contaminație între acest *χάχας* și ngr. *λέρα*, „vaurien coquin”, s'ar putea explica acel sinonim *hahalera*, pe care Candrea (*Porecelele la Români*, p. 76, după Baronzi) îl aduce din Spania (prin E r i „sefaradin”, în acest cas, ca turc. *palavra*).

lăst, -urī, „lance” (*Herodot*, trad. vr., ed. Iorga, p. 485).

E turc. *hecht* [= *hișt*], *idem* (Calfa, *Dict. franç.-turc*, s. v. *lance*).

Iontâc. — Se găsește într'o gâcitoare a „buricului”, reprodușă de Pascu (*Despre cimilituri*, I, p. 169) după „Șezătoarea”, VII, 78, supt forma. „In mijlocul câmpului, cuibul *iontâcului*” (în text *iontacului*), la care putem adăugi, din aceeași revistă, XIII, 13: *iontâcului*, iar, din rev. „Ion Creangă”, VIII, 39: *ion-tâcul ui*

Avem a face, probabil, cu un reflex al turc. *göndök* „nombrii, Nabel” (Zenker, 779).

Înțelesul e în deplină concordanță cu însemnarea cimiliturii, iar, formal, un *ghiondâc* (*ghiondioc*), sau *ghiontâc* putea ajunge ușor la *iontâc*, ca: *ghionteă* la *ionteă* („Ion Creangă”, IV, 7), *ghimburuc* la *iunuruc* (Șăineanu, *o. c.*, II₂, 56), *ghemetlic*, „revistă navală” (*Cronica exped. Turc. în Moreea*, ed. N. Iorga, p. 22), la *iemetlic*, rău derivat de Șăineanu, *o. c.*, II², 148, din *gemigilâc*; poate chiar *iordan* din cimilitura „cintarului” (Pascu, *o. c.*) nu e decât *ghiordan*, dublet cunoscut al lui *gherdan* turc. *gerdan*, „cou”,

(litt.: „ce qui tourne“), „collier“ (Șăineanu, *o. c.*, II, 279): *goldar* din varianta publicată în rev. „Ion Creangă“, VII, p. 233, să nu fie o etimologie populară din același *ghuordan*?

Cimilitura înfățișează, prin urmare, tipul, cunoscut, al acelor care cuprind, în însuși enunțul lor, „le mot de l'énigme“, având ca pototip drastic cimilitura *ciupericii*: „Mănăstire 'ntr'ur picior, găci — ciuperca! — ce-i?“ De obicei, însă, alusiile se mulțămesc să fie numai transparente (d ex. „Natalița“ = *Nadolita*, „nadoleanca“, într'o cimilitură a cloștei prădate de „Nataloiu“ s. *Cataloiu* = cotoiu: *gatolo*?) și, în orice cas, mai puțin drastice, iar omonimia oferă, în acest scop, destule mijloace. O cimilitură a ploscei (Pascu, *o. c.*, p. 84) exploatează, astfel, echivocul *tiuga*, „ploscă“ (Panțu, *Plantele cunoscute de pop. român*, p. 299), și *tiugă* = *iuca*, „găină“ (*Șezătoarea*, V, 162), din ung. *tyúk*, idem (cf *tiugu-tiugu-tiugu*, interj. p. chemat găinile: *ibid.*, III, 190) Altă cimilitură, a găinii, la Megleno-Români (Papașagi, *Megl-Rom*, I, 51) exploatează echivocul obscen *curu* (bulg *kurü*, „găină“, megl. *curișnila*, „găinaț“, de unde, poate, și *curlă*, *corlă*, „găinușă de apă“*) — *Titirișcă* dintr'o cimilitură a cloștei (Păsculescu, *Lit. pop. rom*, 78), ca și *titirișca pșca* din cimil. coțofenei (*ibid.*, 80), se bazează pe o amfibologie asemănătoare: *titirișca* = *t.tirez* și *trișca*, apoi *plisca* = *plisc* și *frișca* (acest din urmă cuvânt însemnând, — pe lângă „femeiușcă“, în sens peiorativ, ca și „coțofană“, — și „fluierătoare, țipătoare“, — ca *trișca*. — „Targuț într'un vârf de *macaul*“ (Goroveiu, p. 216), amintește, prin acest deminutiv din *macuă*, „băta“, pe *mac* (înțelesul cimiliturii). Foarte adesea, iarași, se recurge la un termen regional, o glosă obscură pe care rar cine o înțelege**, și în această privință, tezaurul de turcisme al limbii era bine-venit: cazul lui *iontâc*.

Revenind la cimilitură *iontâc* fiind un cuvânt, pentru cei mai mulți, neînțeles, el a fost înlocuit, — fie după formă: cubul *ciontăcului* (*Șezătoarea*, XIII, 15), *ciontăcului* (cf *cionl* = *ciunt*

* Aici s'o fi raportând și „poame de *kurr Eier*“ din Wolf (cf. „Ion Creangă“, XII, 75) ? — Sigur, da, *curuelnic*, „cotet de hoara“ (Boceanu, p. 88), „găinărie“

** *Cimileaga* din cimilitura albinei (Pascu, I, 140), ca și *heligă*, *meligă*, etc. din difertele-i variante (*ibid.*, 52), ar putea fi identică cu ung. *csemelyke*, *csemély* — rus *čemel*, rut. *čmelj*, „apis terrestris, apis muscorum, bombus terrestris, abeille souterraine“ (Gombocz-Melich, s. v, cf. Bernerker, I, 167). — P *dumbră* din cimilit. apei (Pascu, I, 30, cf. și sl. *dămbur*, „vale, apă“ (de origine celtă? V, Holder)

bont, „tăiat la vârf, rătezat la capăt, mutilat“, și *ciot* „os“ = ung. *csont*, idem, *csontók*, „ciolănos“: Candrea, *Graul din Țara Oașului*, p. 49; T. Bud, *Poes. pop. din Maramureș*, p. 76), sau *ciolăcului* (de la *ciot*), — fie după înțeles (continuarea ideii de „cuib“): *cocostârcului*, *cucului* („Ion Creangă“, VIII, 146), *terteleacului* („Șezătoarea“, l. c.), de fapt, cred: *teptalacă*, „prepelită“ (Marian, *Ornitologia*, II, 221), confundat cu *terteleac*, „bățul care mișcă teica (cutia cu grăunțe), la moară“ (Damé, *Term. pop. rom.*, p. 153, nota 1); cf. *perperită*, *rrepeliță*, „rudă lungă de fag cu crengi pe ea“ (Viciu, *Glosar*, p. 70), *perpeluta*, *prepeluță*, „o bucată de fier, în care se prinde capătul fusului de fier care învârtește piatra alergătoare a morii“ (Damé, o. c., p. 153), și *prepelită*, pasărea. Aduugim că o confuzie asemănătoare există și 'n ngr., între *περδιξ*, -ικος, „perdiix“, și *πέρκα* = *perluca*, „perche“. — De altfel, o piesă din mecanismul morii, tocmai aceea prin care trece fusul de fier, se chiamă *buric*; iar, pe de altă parte, rom *ghiondic* înseamnă, ca și *ghionderu*: „prăjină“, „perche“ (v. Dicț. Acad) — Pentru *ghiontac* (Mehed'nți, *Oameni de la Munte*, p. 23), probabil, din *ghuont*, „pumn“, cf. gr. *πυγμαίος* asemănarea e pur formală și întâmplătoare.

De observat este, că multe din aceste turcisme s'au păstrat în poporul nostru prin cimilituri¹⁾ „figănești“, dintre care unele sânt pe dea'ntregul turcești, iar altele, în bună parte. *Șaica-baică*, despre „gâsca plutind“ (Pascu, o. c., II, 129), e un efect de ritm frecvent în turcește, având la basă pe *sauca* „barcă“ = „ciobacă“ (turc.-arab. *şabbak*); cf. *șundă-bundă*, *șuradă-buradă*, *șoitlè-bouilè*, etc. (cf. rom. *hoidea-boudea* = treaca-meargă din Rădulescu-Codin, o. c. p. 39). — *Șocardă* din cimilitura „țesutului“, explicat de d. Philippide ca *șicardă* (Pascu, o. c., II 75), ar putea fi mai curând turc. *șu-kadar* 'tant, assez' (Zenker 551), — această formă, iar nu forma *so(l)hada(r)* cum spune Șăineanu, o. c. I, CCCXXIX, e, și prototipul rom. *șucada* „atât de mare, enorm“ din Alecsandri, — sau ngr. (ε)σωκάρδι, „camisole

1) Pentru origina, obscură, a rom *cimilură*, cf și slov *čín*, „Zauber“ *čimilica*, „Zauberin“, (Fr. Krauss, *Volksglaube und religiöser Brauch d'r Sudslaven*, pp. 125, 127). — Pentru *cinel* — **cinéal* (*cinéa-l*), imperativ de la un *a cini*, cf. *citea-l*, de la *a ceti* (= *cotește-l*), *păzea-l*, *rispè-le* = rispește-le (Leca Morariu, *De la noi*, povești bucovinene, ed a III-a, p. 76)

chemisette“ (Byzantios), megl. *sucardt*, „sarică“ (Papahagi, *Meglano-Românii*, II, 119). Forma *socardea*, acurată, o găsim într'un joc de cuvinte dintr'un recitativ „țigănesc“ (V. Păcală, *Monografia com, Rășinari*, p. 215): „Carno [cf. țig. *kanro*, „spîn“ = ac?] parno (cf. țig. *parnò*, „alb“), *socardea* [— soc ardea], șosarea [= ș'o șea s. șosea-rea], șunacbun [= ș'un ac bun], șocosea [ș'o cosea]⁽¹⁾. — *Başcaliî* cei doi, între cari șede șosoîul țigănesc, „iepurele“ (și „Țigan“: *Noua Rev. Rom.*, XIV, 236), d n cimilitura acestuia (Pascu, *o. c.*, I, 123), sânt, foarte probabil, totuși „cojocarii“ turcești (vânătorul și ogarul), or cât s'ar certa dd. Șălneanu și și Löbel asupra existenței ca atare a prototipului turc, *başkali*. Cf. descântecul: „De-ți găși-o șezand c'un flăc ă frumos, de *başcaluit* s'o *bășcalui*,i [= s'o despărțiti dé el] și la mine s'o porniți!“ (A. S. Michailescu, *Crâmpeie din viața pop român*, p. 29). — Cât despre *fat faur* din cimilitura a eluiași, rămas un m ster pentru Pascu (*o. c.*, II, 75), el nu e decât un fonetism țigano românesc, pentru: *fat-faur* (cf. *fatul.mieu*, *Fa -Frumos*; *fuu-fiu* e „foi , , foalele“, cf. megl. *fiû*, „instrument de suflat pe tru a lpi ceva“: Papahag, *Meglano-Romani*, I, 30; *cucioaie*, *ibid*, e ngr *κάτος*, „oscior“?). Relativ apoi, la calcularea iepurelui în elemente de fierărie, așa de firească Țigan'lor, compară gluma populară cu Țiganul, care, vrând să împrumute anumite unelte (sfredel, cuț toaie, topor) de la un Turc, i se adresează „turcește“. „Turchilinghili [evident, cuvântul n'are valoarea arheologică a lui *Turcilingi!*], dă-mi on (= un) *soilè*, on *șe șe ș'on hacanà* cu coada ia așa!“ (*Graiul nostru*, I, p. 417). Pentru timbrul țigănesc al cimiliturii, cf. rolul ursarului (Țigan) din „Jocul Păpușilor“ (G. Dem. Teodorescu, p. 124).

1) Cf. o altă variantă, inedită, comunicată de d. Dumitrașcu-Reny.

Un Sas ara	Sau încă	
O sușara,		An aram,
Soc avea,		Soc aveam,
Soc ardea,		Soc ardeam
C'alte lemne nu avea.		Ș'o șea rea aveam,
		Ș'o șea rea ardeam.

Pretulindeni, o largă exploatare a omonimiei. — *Tulumbuci* nu e „tu-l ımbuci“ (Pamfile, *Jocuri de copii*, I, 369), ci varianta unei cunoscute expresii scabroase (*tu-l ın buci*). — Patent țigănească e expresia *a hânghi mōiul cuiă* (*a hânghi*, „chier“, *motu* = țig *mul*, „gură“). Con-tantinescu, p. 19), ca și *a mardî* (pr pr. „a bate“, p 20) și *a buli* (de la *bul*, „dos“: p. 29; cf. Șezătoarea. XIV, 82).

Avem chiar motive să credem, că și mult desbătutul „incipit“ al strigăturii de la *Alimori* (și nume de sat): „*Alo, more, more, sluto, sluto, more!*“ e o formulă sillografică grecească, importată la noi prin Țigani (v. ce spune El. Niculiță-Voronca, *Studii în folklor*, I, 136, despre „Societatea Voevodei (*sic*) Țiganilor“ de lângă Cluj, care colectă datele de „chronique scandaleuse“ și organizează „strigarea peste sat“ în Sâmbăta Paștilor). Dar despre această, altădată. — Că în *halea-palea* din cîmilitura „lupului“ cu variantele ei (*halea-balea, halea-malea* etc.), pe lângă a *halî* și *bala*, note atât de adecvate în definiția unei fiare prin excelență voacă, sau țigară gr. *palè*, „din nou, iarăși“ (Pascu o. c., II, d. loc.), se amestecă și urc. *halea-patà*, — se vede din epitetul satiric de „jupân *halea-palea*“, ce i se dă lupului într-o snoavă din popor (v. rev. „Io Creangă“, XIII, 16 : o noie de satiră socială).

Un sudu sistem tic, din punct de vedere lexicografic, al a esto rici at've și formulete copilărești, mu e fo rte vechi) — pastrând, d. ex., amintirea lui Miha Viteazul), sau parod nd rugac'uni sl vone (v. mai jos), — altele de dată re nta, produs al școlilor se unda e (așa, d. ex., ce e din rev „G e Lazar“, II, 27, unde în ă *șe vu bre ru e*, evident, „qui vo s ou' lez“, cum e sp e, ci: *je vous pri*), — li sește. Basa e rca pentru o asemenea erce nu lipsește, totuși, de loc. *R ic c antecelor de coji* a rapoșă u ui A ex. Bogdan și ele trei volume de *Jocuri de coji* ale d ui Pamfil e oferă un vast material. Cele mai multe din a est r c a ive înfașează numerele până la zece: fie că încep cu *uniele* (dupa *dodiele*, cf. vr. *dodel le*

1) Un recitativ publicat în rev. „Ion Creangă“ p. 1909, pe 150, mântuie :
Dara țapul fără coarne.

Șapte fete *pe-o mascoane*, —

după ce le așezase prealabil, „pe o *lăiața*“ (oare lăie) și „pe un *țap*“; avem deci, în forma cea mai arhaică (*mașcoane*), pe *mășcoane*, „catarca“.

2) O variantă gorjană inedită (ccmunicata de G. I. Popescu-Voi ești)

Stai, ploaie,

C'un puiu,

Steregoaie,

Cu căciula lui Mihai,

C'o să vină soarele, Plină de coji de mălai [cf. „Mălai-Vodă“]:

Să-ți taie picioarele: Uscate de nouă ai.

Amenințarea cu „soarele“, care „taie picioarele“, — deși nu „strigoai-
cei“, — și într'un „descîntec de deochiu“ din jud. Romanați (Păsculescu, p. 120).

„năcazurî“, *dodii*, „bâjbăieli“, și după *carăiele* = *caratel*, „crivăt“, lit.: „vântul negru“, din turc. *qara-yel*, „vent du nord-est-ouest“, cf. lat. *aquilo*, idem, meglen. *boari-neagră*, „vânt negru, vânt turbat“; Papahagi, *Megleno-Români*, Glosar; cf. încă: *traistă-goală*, „vântul pustiitor de Sud-vest“, în „*Revista Pădurilor*, X, 299 *cara-il*, „an[ⁱ] negru“, apoi: *coșeava*, „vânt de Răsărit“, *gorneac*, „vânt de Apus“, propr. „muntean“, din *Noua Rev. Rom*, XIV, 234—5, și *iuga*, „vânt de Sud“ = sl. *jugъ*, idem), sau cu *unerogu* (probabil = *inorogu*, „unicornis“, de unde varianta: *una ruga*) și sfârșesc cu *saiçoteț* (= sai, cotețe!), ori *dulcă* (monetă rus de 50 cent.), ori cu *vig* (poate ung. *vég* = șfârșit), ca acele din rev. „Ion Creangă“, VIII, 243; fie că disimulează supt câte un quasi-omonim românesc numele fiecărei cifre: „(B)unili, [d]oile, miile [=triile], 'mpăratuli [=patruli], mincile [=cincile], nasăle [=șasele], șerpele [=șeptele], (sc)optule, [n]ouăle, berbecile [zecile]“, sau cuprind numerale grecești-moderne: „opisena, sena di (ὀπίσω, ὀπισθεν, s. εἰς ἕνα, δύο), chistin boli (καὶ εἰς τὴν πόλιν), țangăr, mangăr, na cartof, tu aftō (καὶ τὸ, τοῦ αὐτοῦ, κατ'αὐτὸ?) belengher buf, cioc boc, treci la loc!“), ca formulele din Pamfil, *o. c.*, pp. 27—8 (variante ale ultimei, v. și la Hasdeu, *Revista Nouă*, VII, p. 269, la Bogdan-Hoya, *Cântece de copii și jocuri*, p. 25, sau la Teodorescu, p. 192, care observă că originalul ei ar fi „șese versuri grecești, puțin cuviincioase“), ori chiar numerale latinești, ca *simalul*, „jocul popicilor“, ardeleanesc: „*simăl* se strigă, când se dă întâia oară în popic; a doua oară: *bist*; a treia: *terciu*“ (Pamfile, *ibid.*, III, 19) = lat. *semel, bis, ter* (cf. *tercius*), — ele sunt, oricum, foarte interesante.)

Alt recitativ copilăresc: „Unuma, dunuma, zaia, paia, chicura, cucura, hurduc, burduc, sacalie, pic, poc!“), însemnând „pușcă“ (Pamfile, care-l publică, *Cimluturi românești*, p. 7, e de părere că „nu poate să însemne *pușca*, dupăcum crede poporul, sau vrea să fie crezut!“), conține elemente de cel mai mare interes: *unuma, dunuma*, sânt un fel de comandă de încărcare; pentru *zaia*, cf. ung. *zaj*, „vuet“ (cf. *huesțe*, despre pușcă).

1) *Bimbirică*, cunoscuta poreclă pentru un om mărunțel, să nu fie o colecție glumeață de numerale turcești *bin* (1000) + *bir* (1) + *iki* (2)² Cf. însă turc. *bin* = *ibn*, „fils“, și it. *bimbo*, „bambino“, „Kind“, de unde „ngr. -dial $\mu\pi\acute{\iota}\mu\pi\iota\kappa\alpha\zeta$, „kleiner Insekt, Laus“ (G. Meyer, *Neogr. Stud.*, IV, 60), rom. *bibic*, „drăguț“, *bibică*, „amourette“; de asemenea, n. pop.-dial. de plantă *bombir*, „crin“ (?), în „Povestea numerilor“ din col. Alexici, p. 201

iar p. *paia*, cf. *a da paiele*, „a ațăta, a înteți“; *chicura e picura* (picur), iar *cucura* = „tolbă de săgeți“; *hurduc, burduc* se referă la încărcătură și sgomot (cf. cimiliturile fedeleșului); *sacalie* amintește pe *sacăluș*, „treasc, tun mic“ (cf. vr. *pușcă*); restul — cunoscuțe interj., imitând „picnitul“ capsei și pocnetul armei (explosia).

Cu deosebire interesant de studiat e, însă, procedeul de transpunere și adaptare a acestor recitative în domeniul cimiliturilor.¹⁾ Un exemplu în colecția de „Poesii populare“ a lui G. Dem. Teodorescu (p. 259), găsim următorul recitativ

O ce nașe
 ije
 ese
 și ne b . .
 Da pinde țarca
 dă-i buliarcă
 și chliban.

Episcopul Melhisedec încă (*Revista p. ist, arh, filologie*, II, p. 54) a recunoscut în aceste cuvinte, — ca și 'n varianta „Oce nașca tașca, dă bună-i budașca“ —, o parodie a Rugăciunii Domnești slavone: *Otce naș, ije esé na beseh* („Tatăl nostru carele ești în ceruri“). Dar, nu numai începutul recitativului, ci și restul este, în întregime, compus cu elemente din aceeași rugăciune: *da priidet țarstfie (tvoià)*, „vie împărăția ta“, e fără îndoială, originalul lui *da prinde țarca; da budet volià tfoia* („facă-se voia ta“) trebuie să fie la baza lui *da-i buliarcă*, iar *chliban* e, evident, identic cu *hleab naș* („pânea noastră“), adevăratul cunoscutul *hliban*, „mêche de pain“, care derivă, în ultima analiză, din vsl. *hlebu*, „panis“ (v. Cihac, s. v.), exact; l. *clibanicius*, sc. *panis*, gr. κλιβανίτης, de la κλιβανος, „cuptorașul de lut, tuciu, fier sau argint, în care se cocea pânea“ (v. Blümner, *Technologie und Terminologie der Gewerbe u. Kunst bei den Griechen und Römern*, I, p. 82)

1) Cf. cimilitura „șerpelui“ din Pascu (I, 196) și descântecul de șerpe din Frâncu-Candrea, *Moștu*, d. la p. 180, de asemenea, cea din farmecul de la p. 182 („laumă daumă“ — *lau-mă, dau-mă*), și începutul baiadei „Pेत्रea“ (*ibid.*, p. 226).

Odată format astfel, ca parte integrantă a parodiei, acest final s'a izolat, apoi, supt forma; „Dă-i prinde țarca, dă-i *buleașca* și chiliban“ (Pamfile, *o. c.*, II, 317), în care *țarca* nu se mai înțelege în legătură cu textul slavon, ci cu numele păsării (ajuns, ca și sinonimul *coțofana*, la înțelesul de „femeie depravată“), iar restul echivalează cu: „dă-i *bautură*, *ădatură* (*bularca* de sus, cf. ud *bleașcă* s. *lioarcă*, etc.) și mâncare (țâne)“. Ca atare, *țarca bulearca* apare, însa, în cimilitura coasei: „Am o *țarcă bulearcă*, tot câmpul aleargă“ (Pascu, *o. c.*, I, 132). — Pentru *bulearca* (ritmul va fi ajutat, ca și țes, la formațunea cuvântului), mai ales în legătură cu costul, ar fi, poa e, de comparat, pe lângă *lioarca*, *holerca*, „băătură de ca ita e inferioară, ra hiu“, și: *buleacar*, „tot felu de iarba, m stea ă u uscături și spini“ (Vic'u); iar, pentru *buleasca*, pe lângă varianta *ocen* și *budașca* = *budașca*, „fiind“, „carele ești!“ a parodiei citate, sânt de însemnat: rom-dial. *buli*, „dihan“, „dă spre femeier e“ (Co v. lit., XX, 1006), *buli*, „turica muir“, *bula ca*, *bul e*, „q d turcicae mulieres onficiunt“ (Anonimul Banățean), u. *bul c su* „S ülwasser“ (Zirk, 575, *bula nac* (v. n.) — Am lg - mul e prea comp ex - pen ru a putea fi l mu t u rt i !)

Un alt teren rare ramane de ex loat s tr portul turci melor, — d. Șaineanu n atingand l e at foa tieca, — e *ono nastica*.

Un sudu spe ial, amanun , ar t b , ea , d'sting strict pa ronimic le tu cesti d c le tă ă eș l o l's ă de acestea, v. acum în „Ana ele Do rog“, l p. 16 obș uite mai ales la Armeni (v. Nilrga, *reniu și Ronâni*, — paralelă istorică, — *passiv* 4) As fl, un *Hu i ei*, cu to aspectul

1) *Avel favel domene* dintr o form l c 'i ea ă (Bogdn Ho a p. 27) ar putea fi o parodie a lui „*ave fave, Domine!*“ (f p 18), tot așa de bjne, ca și o estropiare din *Ave (Abel), Pavel, domnule!* (f p. 3) — Pentru *ăfăla*, *băfăla* de la începutul formulei (p 18), cf. ngr *ατζαλος*, „sale“, de unde mr. *ařal*, idem, și, în legătură cu bulg *mařalo*, „e“, mr *ařala-mařala*, despre un om murdar (v. Pascu, *Rev. de dial. rom.*, V, 227) — Interesante dublete de sens (prin glosare), în formu ele de la pp. 15 (*chu a far = ki*, „afară“, ung), 20 (*bica, bica, țauru = bica*, „taur“), etc.

2) Nume tătărăști poartă uneori și „Tătărășii“, adeca *Țiganii*, robi ai Tătărilor, stabiliți pe la noi (cf. *Tătărășii*, sat). *Tamârtașowci* (cuman-temir-taș, „pitră-de-fier“) sânt, d. ex., „Tătărășii“ creștini, dulopareci ai mân. Neamtului însec. al XV-lea (v. *Arhiva istorică*, I, 102). Cf. *Picot et Bengesco, Alexandre le Bon*, Viena 882, p 37 și urm. (etimologiile de acolo sânt, însă, cele mai multe, false).

său de derivat din *hulub* (un *Holub* Țrohin, în N. Iorga, *Istoria comertului românesc*, I, 208; cf. n. de sat doljean *Columbeiu*), analog lui *Corbeiu*, *Lupeiu*, *Griveiu*, etc., se dovedește a fi identic cu tătăr. *Olobey* (și tatăl Mariei din Mangup), *Ulubeu* (negustor armean din Suceava, la 1476, ap. N. Iorga, *o. c.*, p. 148; cf. „*Uluc-beu*, gheograful“, în *Cronicarii muntenii*, de același, p. 71), *Olbeu* (notabil armean din Siretiu, în 1610, ap. Hasdeu, *Etym. Magn.*, II, 1698; cf. Goilav, în „*Revista Tocilescu*“, X, 246), deci = cuman. *Olubey*, *Ulubey*, „magnus princeps“ (v. *Codex Cumanicus*, pp. 258, 260, 300; cf. pol. *Kullubey* = cum. *Kullubey*, „felix princeps“: *ibid.*, p. 265); — un *Danabasi* e turc. *danabassy*, „cap-de-vițel“ (cf. *Cap-de-boii*, n. de Armeni „moldovenești“ din Ardeal): — *Derewal* (Armean din Suceava, la Iorga, *Ist. con. rom.*, I, c.) e turc. *derè*, urmat de traducerea românească: *vale* (un Armean din Moldova ar putea fi și acel „*Dominus Czyran*“ de la p. 153, nota 2: Țăranu!); — *Ghuulea* e turc. *gül*, „trandafir“ (cf. *Triandafil*, *Varlic*, etc.); ¹⁾ — un *Palăuz*, iarăși, e identic cu însuși etnicul *Polowci*, „Cuman“, lit.: „*Bewohner der Fläche*“ (v. Zeuss, *Die Deutschen und die Nachbarstämme*, p. 744), ca și bulg. *Palauzoff*, ung. *Palócz*, etc.

Scopul nostru, însă, aici, nu poate fi acesta; cu atât mai mult, cu cât, incurând, vom avea prilejul să insistăm asupra chestiunii. Pentru acum, ne mulțumim a înșira câteva nume proprii românești de origine orientală (evitând, negreșit, pe cele deja relevate): *Balmez* e turc. *bilmez*, 'prost', prin rus. *balbes*, idem (Berneker), de unde și rom.-dial. *belbas* (Mold, nord.); — *Carabela*, „Stâncă-neagră“ = cuman. *bila*, „cos“ (*Codex Cumanicus*, p. 304; cf. mgl. *Bila-lungă*, „Stâncă lungă“, n. de loc., la Papahagi, *Megleno-Români*, II, p. 39, și mr. *bel*, *abel*, *abealt*, pietrele cari servesc la jocul „în cinci pietre“: *Dałametra*, *Dict. mr.*, Papahagi, *Din! lit. pop. a Aron.*, p. 168); — *Carabaș*, din t. *hard-bach*, „prêtre, mélisse“ (Youssouf), lit.: „cap-negru“ (cf. oaie *cărăbașă*, bulg. *cernoglava*), sau = *cărăbaș*, în jocul călușarilor, „cintărețul din *carabă*“ (*carabă*, fig.: „umflat, sătul“, — v.

1) Pentru omonimul *ghiul*, „scul, ghem“ (Șăineanu, II, 182), cf. și exemplul din N. Iorga, *Brașovul și Români*, p. 24: „940 *ghiuluri* de ață-de cusut fel“, unde *fel* = germ. *Fell*, „blană, cojoc, piele“.

rev. Ion Creangă“, V. 310—, înseamnă o parte a cîmpoiului și vine, probabil, de la turc-ar. *qarabba*, propriu: „garafă, ploscă“¹); — *Caracuş* (lit. „pasăre-neagră“, cf. l. *aquila*, sc. *avis*, gr. μέλας și μορφός, „de couleur sombre (aigle), vautour“ Boisacq, 64.), *Dugan, Togan, Tohan* (t. *doghan*, „șoim“; cf. megl. *duan* „șoim de munte“, *Buzdugan, Zăgan, Zăgănescu, Tohăneanu*), ambele avînd, împreună cu *Balaban* și *Şahin*, aceeași însemnare generică de „vultur“ (cf. *Vulturescu, Şoimescu, Corou*, poate chiar *Bărăgan*, atestat și ca n. de persoană: „fântâna lui Bărăgan“, într'un act din 1615, ap. Hădeu, s. v), ca și n. topic *Cartal* (Zenker, 699; Barbier, III, 449; cf. *Caracuşeni*, în Basarabia); — *Bezu, Beza* = turc. *bez*, „toile“ (Kieffer-Bianchi, I, 209), cf. *Bezești* și *Bezari*, „Pânzari“, — *Buiçlu*, „Mustăciosu“ (t. *buiuq*, „grand“, s. *biiqlu*, „jeune homme“, de la *bouiq*, „moustache“: Bianchi, I, 250, 262), cf. *Burnea*, „Nărtiță“, din t-pers. *burni*, „nasutus“ (*Cod Cum.*, 345), *Dudac*, „Buzilă; Buzatu“, din t. *doudaq*, „lèvre“ (Barbier, I, 306), *Deştiu*, „Colțatu“, din t. *dichlu*, de la *dich*, „dent“ (Bianchi II, 571), cf. *Zubcu, Zubaşco*, etc.: originar, porecle satirice (Pe *Samurcas*, din *samour qach*, Barbier, II, 459, îl explică: „sourcils touffus“); — *Carataş*, t. *kara-tach*, „ardoise“, lit. „piatră-neagră“ (Ureche, ed. Popovici, p. 92: „stânce neagre de piatră, de fac foc cu dânsa“), cf. *Carataş Caretas* „fabricant de carete“; — *Ciogolea*, „Vrabie“, t-pers. *çugâl*, „moineau“ (Zenker, 358^b; cf. *ibid*, 358^a: *çugul*, „intrigant détracteur, calomniateur“); — *Cocuz*, „nevoiaş“ (Zenker; Barbier, II, 568. *qoqoz*, „indigent, sans ressources“), — *Çurt*, „Lupu“ (cf. *Curt-Bunar*, „Fântâna-Lupului“), — *Djuvara*, „pardon, permission“ (Bianchi, I, 397; cf. megl. *giavara-giuvara* = ceat-pat. *Papahagi*, I, 70); — *Erhan* = *Er-chan*, „Mann-Fürst“ (Vámbéry, *Das Turkenvolk*, p. 22), — *Faca*, „pauvreté, indigence“ (Youssof 262); — *Ghidigiu* (de unde: *Ghidigem*), din t. *ghuliji*, „qui mène paître, pâitre“ (Bianchi, II, 656), mai curînd ca *din ghidigiu*, fonetism moldovenesc pentru *bidiviu*, „cal“ (aşă, Şăineanu, *Infli.* r, I, p. CCCXXVIII, *Bidiviu*, ca n. de fam.,

1 Caracterul românesc al „Kaluscha ilor“ bulgari se vedează, fără voia lui Arnaudof (*Bulgarische Festbräuche*, Leipzig 1917) și p. numele cîmpeului lor „*Fl ritschika*“ (p. 62)

v. St. Nicolaescu, *Doc. slavo-rom.*, p. 294); — pentru *Halippa* cf. turc.-arab. *galib*, „vainqueur, supérieur, le plus fort, prépondérant“ (Zenker, 644), dar și rom.-dial. *halipa*, „vêtement déchiré“ (v. Dict. Acad.); — *Giani* = t. *djani*, „criminel“ (Barbier, I, 521); — *Ispir*, „palefrenier, groom“ (Youssouf); — *Mazlâm*, „modeste, persécuté“ (*ibid.*); — *Murafa*, „procédure“ (Calfa, *Dict. fr.-turc.*); — *Possa*, „dépôt“ (Youssouf); — *Sofjan* poate fi și *sofjân*, „pieux, dévots“ (Kieffer-Bianchi, II, 130), — *Tafralu*, „fastueux, insolent“ (Barbier, II, 290), „arrogant, prétentieux, anmassend“ (Zenker, I, 600), „proud, conceited“ (Redhouse, 1241); — *Tell*, „colline“ (Youssouf). — N de fam. *Borzea* amintește pe *Borzul*, n. de șef cuman din 1211 (cf. N. Iorga, *Hist. des Roum. de Trans.*, I, 49) *borz*, „aes alienum“, *borzli*, „debitor“ (*Cod. Cum.*, p. 302), și pe sl. *bârzo*, *borzo*, „iute“ (cf. *Bârzu*), ung. *borz*, „ariciu“. — Pentru *Bengliu*, cf. țigan. *bengli*, „teufliches Weib, Teufelin“. (P. J. Ješina, *Români Cib*, p. 73), rom. *Bengea*, *Bengoiu*, *Bengescu*, *Bengulescu*, de la *benga*, *bengu*, „drac“ (acesta din urmă, în „Revista istorică“, VI, p. 264). — O mențiune specială, în sfârșit, pentru *Carai-flac*, cunoscutul nume turcesc al Munteniei, care apare într-o baladă din Păsculescu, p. 261, ca nume de persoană: „aleleî, taică Novac, fecior lui *Carai-flac*“ („Turcilor, *Spahiilor*“ de acolo sună la Tocilescu, I, 84: „Turcilor, *Pasfi(r)ilor*, și mai mari *Nicenilor*“ = *ienicerilor*!).¹⁾

Cât privește toponimicele turcești, — majoritatea, dobrogene —, v. între altele: N Iorga, *Droits nationaux et politiques des Roumains dans la Dobrogea, passim*, și *La Dobrogea roumaine* (extras din „Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud orientale“ pe 1919). — O. Tafrali, *La Roumanie Transdanubienne*, Paris 1918 când nu împrumută din Iorga, dă traduceri greșite: *Turcoaia*, „le Turc“ (în loc de „la Turquie“), sau *Vacarenî*, „les vachers“, în loc de: „colons ou habitants venus de *Vacari*“, care, acesta, înseamnă: „vachers“ (p. 130), și pune

1) *Caterdzi* (Simon), „începătorul neamului Catargiilor în părțile noastre“ (N. Iorga, *Ist. com rom.*, I, p. 221), ar face mai probabila etimologia *catârgi*, „crescător s negustor de catări“, decât *Catargi*, „fabricant de catarge“, fara gr. *κάτεργο*, „galeră“. — Tot așa, *Culoglu* poate însemna, nu numai *Robescu*, ci și *Pedestrașu* (cf. *Peșacov*, din sl. *pešak*, de unde și ngr. *πεσάκ* = *πεσῆς* și rom. *într'un peș'* Codin)

semn de întrebare după „Merland“ al lui Allard (p. 144), în care, — Dobrogean get-be-get, cum se recomandă, — nu recunoaște totuși pe *Mârleanul* nostru!

Izdat, „când se umflă burta bouului“ (*Noua Rev. Română*, XIV, 235), **izdat**, „umflare la stomah“ (Boceanu, *Cuvinte din jud. Mehedinți*, p. 94), contra căreia se descântă „de izdat“ (v. d. ex colecția Daniil Ionescu), apoi, printr'un proces firesc: „drac.“

Cf. turc. *izdiad*, „accroissement, augmentation“ (Kieffer-Bianchi, I, 27).

Lambă¹, 'coulisse, rainure', **lambă²**, 'corde de tilleul qui est attachée de l'esse de l'essieu soit au palonnier soit au marche-pied d'une petite voiture' (Cihac, II, 164)

Cf. turc. *lamba*, „lignes ou filets servant de bordure autour d'une corniche“ (Barbier, II, 697).

Moglan, „bădăian, țaran prost“

Cuvântul pare înrudit cu *olan* (turc. *oghlan*) și *icioglan* (v. Șăineanu), *adam-oglan*, „om“, lit.: „fiul omului“. Prototipul său ar putea fi *agemoglan* sau *iamoglan*, de care vorbește cronicarul (Kogălniceanu, *Letopisetele Moldaviei-și Valahiei*, 410): „Obiceiul au Turcii, în al patrulea an, să ia a zece den copiii, parte bărbătească, ca să adaoge pururea slujba împărăției . . . Pre cari apoi îi duc la Țarigrad, pre alții la Odriiu și pre la alte schele, de-i dau de-ihrănesc, pre unii la Brussa, pre alții la Karamanî, de se înveță la țarine. Acestora le zice *Agemoglanî* sau *Iamoglanî*, adecă nevinovați coconî. . .“ (cf. *ageamiu* și *prost*, originar: „nevinovat“, și Dicț. Ac, s. v. *gloan*, iar, în altă ipotesă: *moc*, *mog*, *mogul*, lit.: „Mongol“?).

Negeac, „biciul ceiușului (ceaușului), în jocul călușerilor“ (Pamfile, *Sărbătorile de vară*, p. 55), e turc. *nadžaq*, „marteau masse d'armes“ (Kieffer-Bianchi, II, 1073), precum *cançuc*, „biciu“, e turc. *kançuk*, idem, ngr. *καπτίκι* (Byzantios).

Năbârgeac, adj. și subst., „prostănac“ (Codin, *O seamă de cuvinte*, p. 51), *năbârgeac*, „prostuț, prostălău“ (Pamfile, *Agricultura la Romîni*, p. 252), *năvârgeac*, „copil rezgăit, necertat de părinți, care face boțoroage“ (rev. „Ion Creangă“, VIII [1915], p. 39), e turc. *na-bê-ğa*, „déplacé, inconvenant, inopportun“ (Yousseuf, 857), *naberdja*, „déplacé, désagréable, inconvenant“ (Kieffer-Bianchi, II, 1071), alipit la grupa suf. *-eac (-eag)*. — Un *Năvârgeacul*, n. topic, în j. Vâlcea, v. Dicț. geogr.

Neder, interj, strigătul repetat al buratecului în cimilitura sa (Pascu, *Despre Cimilituri*, I, 108), atestat și în „Cântecul Păpușilor“ (Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, I, p. 39), e adv. interog. turc. *nedür*, „qu' est-ce? quel est? qu'y a-t-il?“ (Kieffer-Bianchi, II, 1099). — Compară varianta din Păsculescu (*Literatura pop. românească*, p. 386), unde strigătul broatecului (tot „puiū de Ungurean“) e *verder, verder* = germ. *wer der? wer da?* „qui vîve?“ (din acesta din urmă, cu fonetism unguresc: rom.-dial *berdo?*), — cuprinzând, în același timp, și o alusie, obișnuită în cimilituri, la culoarea broatecului (verde, cf fr. *verdier*).

Oină, numele cunoscutului joc de minge, n'a fost, pe cât știu, explicat în mod satisfăcător.

Tiktin, plecând de la varianta *hoina* (contaminație cu *hoinar*!), îl raporta la rus. *vojnâ*, pol. *wojna*, „Krieg“, — ceea ce nu se potrivește de loc cu caracterul jocului, care n'are nimic războinic.

Pascu (*Etimologii românești*, p. 66) îl consideră ca pe un joc „de oi“ (cf. *de-a baciul*).

„Codex Cumanicus“, ed. Kuun Géza, p. 256, are însă următoarele două cuvinte, care nu se pot despărți de *oină* și *oinas* (*oinar*) ale noastre: *oyn*, „ludus“, *oynas*, „collusor“[*].

Salamangea, „stofă de mătase verde, taftă“ (Păsculescu, *o. c.*, p. 375: „cort de catifea și *salamangea*“), n'are, firește, nimic comun cu *salle* „à manger“ ci e o simplă corupție populară din *șamalagea* — alăgea (de) Șam (Damasc), turc. *șam-alağăsi*, „étoffe de soie rayée, fabriquée à Damas“ (v Șăineanu, *Infl. or.* II, 335; N. Iorga, *Negotul și meșteșugurile în trecutul românesc*, pp 75, 254), precum *gerfe* (p. 57) e *gevea*, „batistă“ (Șăineanu, II, 179) și nu trebuie confundat cu *ghebra* (p. 342) = *gebra* „otrepă“ (II, 177).

De astfel de estropieri și confuzii mișună, în special, colecția citată a d-lui Păsculescu (nu relevăm decât turcismele sau cele în legătură cu ele): *Derea*, glosat. „costiș, loc ridicat, delușor“ (p. 335), de fapt, tocmai contrariul: turc. *derè*, „vâle“; —

[*] Cf. *Dicționarul Academiei* sub *hoină*, de unde (copil) *hoinar*, pentru care C. Lacea popune etimologia turc. *oğun* „joc“, *oĵnamati*, „a se juca“].

gârbojie („tărtăcuță roșie plină de —“) din cimitura măcieșului sau nasului (p. 341) = *cârmojie*, „miche de pain“, s. *cârmâz* = turc *kyrmyz*, „cramoisi“, „vermeil“, lit.: *vermiculus*, „Scharlachlaus“, contaminat cu *gârbov* (cf. nas *coroiel*, „acvilin“, lat. *aduncus*) și *boz, boji*, (cf. Panțu); — în *gealap* (p. 342) e evidentă confuzia dintre *ge(a)lat*, „gâde“, și *gelep*, „oier“; — *singir*, „stânjen, lanț“ (p. 378) = *singir*, idem, iar *singer*, „cuțit mare turcesc“ (*ibid.*) = *hanger* (contaminat, poate, cu *sânge*); — *Chizel, chizil* din Ialomița (p. 52) n'are nevoie să fie transportat în Asia-Mică (p. 312), pentru a fi turc. *kyzyl*, „oșu“ (deși cunoaștem un cântec popular obscen, în care e vorba de „o jalbă la Sultan“ a „fetelor din *Natapan*“ = *Matapan*!); — *ierbănăș*, „dașdea ce o dădeau populațiile prădate“ (p. 348), e o fantasmă glotologică (probabil, datorită etim. pop. cu *ban*) pentru *ierbunăș* (cf. p. 48) = *Arbănăș*, „Albanezi“; — *Odridului* din text (p. 261) redă tot atât de greșit, ca și *Odrihul* din indice, pe: *Odrului* (rămând cu *cadului*), — care, firește, nu e *Ohrida* (indicele), ci *Adrianopolea* (și: *Udriiu*); — *Dârșovean* (pp. 301, 303) nu e *Dârstorean* (indice), ci *Hârșovean* (cu *d*-protetic), etc., etc. — Cazul lui *televechie*, „un fel de așternut, ehilim“ (p. 382), care, ca formă, reproduce prototipul turc mai exact decât obișnuitul *tivilichie*, „pieptar lung al țărancilor“ (p. 383), e drept să fie semnalat ca o „excepție onorabilă“. Și aici, însă, înțelesul e greșit dat!

Tâlv, „*Lagenaria vulgaris*, curcubita *lagenaria* L., cucurbată, tidvă, tiugă, troacă“ (Panțu, p. 299), să nu fie, totuși, identic cu turc *telv*, „épine, buisson“ (Kieffer-Bianchi, I, 326)?

Tiutiuc, '1. bucată de lemn scurtă și groasă: „pune un tiutiuc sub roata căruței, să nu fugă la vale“; 2. nume de familie' (Boceanu, *Glosar de cuvinte din jud. Mehedinți*, p. 105), **tutuc**, „trunchiul de lemn pe care se sparg lemnele de foc“ (*Noua Rev. Română*, XII, [1913], 285), e turc. *tutuc*, „obstacle, ce qur retient“ (Kieffer-Bianchi, II, 199), *toutouq*, „voile, rideau, paralysie“ (Barbier, I, 302, 305). — De adăugit la sinonimele: *opritoare, piedica, carastolă* din Pamfile, *Industria casnică la Români*, p. 139¹).

V. Bogrea.

1) Pentru dubletul *tiutiuc-tutuc*, cf. *titiun-tutun, tiuleiu-tuleiu* (turc *tüllê*, „plume d'oiseau“, din Zenker, 326²).